

- електрон. опт. диск (CD-ROM).
7. Сільське господарство України за 2010 р.: стат. збірник / за ред. Ю. М. Остапчука. – Київ: Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
  8. Сільське господарство України за 2013 р.: стат. збірник / за ред. Ю. М. Остапчука. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 399 с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИВАННЯ В АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Полковниченко С.О.

к.е.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет

Залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій та ефективне їх використання є визначальним фактором розвитку і підвищення конкурентоспроможності однієї з провідних галузей економіки України. Сьогодні сільське господарство забезпечує роботою 17% працездатного населення, а його частка в загальному обсязі ВВП країни складає 10,3% [2]. Україна посідає провідні позиції на світовому ринку зерна й олійних культур, експортує значні об'єми м'ясної продукції і соняшникової олії тощо. Сільське господарство у 2014 р. було єдиною галуззю, яка продемонструвала позитивну динаміку (+2,8%) завдяки рекордному урожаю зернових культур (63,8 млн т) та зростанню обсягів рослинництва (+3,1%) [1].

Водночас високі ціни на нафтопродукти та мінеральні добрива, низький рівень технічної оснащеності багатьох аграрних підприємств, незадовільний стан сільськогосподарської техніки, надзвичайно високий і постійно зростаючий рівень її фізичної і моральної зношеності стримують прискорення ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Безсумнівно, що для стабільної господарської діяльності сільськогосподарським підприємствам потрібні інвестиції, які забезпечать модернізацію галузі на основі переозброєння виробництва шляхом впровадження нових технологій; сприятимуть відродженню продуктивності земель, нарощуванню поголів'я тварин, а відповідно насиченню продовольчого ринку товарами за доступними цінами для всіх верств населення, а промисловості – сировиною; поліпшенню якості продукції; підвищенню рівня життя сільського населення. Як зазначив директор департаменту агробізнесу ЄБРР Жиль Міттеналь на форумі «Агробізнес України», організованому інститутом Адама Сміта у 2011 р., для реалізації потенціалу українського аграрного сектору необхідно інвестувати 40-80 млрд. доларів. «Це не тільки інвестиції у виробництво зерна, але і в інфраструктуру – сховища в першу чергу, порти» [3].

Недостатність інвестицій залишається однією із серйозних і надзвичайно актуальних проблем аграрного сектору економіки України. Капітальні інвестиції в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг у 2014 р. склали 18,4 млрд грн., скоротившись на 1,4% порівняно з 2013 р. і на 3,7% порівняно з 2012 р. Водночас частка капітальних інвестицій у дану сферу у загальній структурі інвестицій збільшилась до 8,4% при 6,5% у 2012 р. і 7,0% у 2013 р. [7].

Основна частина капітальних інвестицій у сільське господарство вкладається у вирощування однорічних і дворічних культур – 13,4 млрд грн. або 72,8% у 2014 р. Тваринництвом освоєно 3,7 млрд грн. або 20%. На вирощування багаторічних культур спрямовано 0,4 млрд грн. або 2,4%, відтворення рослин – 0,06 млрд грн. або 0,3% [4].

Щодо регіональної структури капітальних інвестицій в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг, то найбільша частка у 2014 р. освоєна Київською (8,7%), Полтавською (8,5%), Вінницькою (8,3%), Дніпропетровською (7,2%), Кіровоградською (6,9%) та Черкаською (6,2%) областями. Найменше інвестицій вкладено в

Закарпатську (0,2%), Луганську (1,1%), Чернівецьку (1,5%) та Рівненську (1,6%) області [4].

До основних причин низької інвестиційної активності в сільському господарстві відносяться: невисока прибутковість аграрного виробництва; значний ризик, пов'язаний із специфікою сільського господарства; нерозвиненість інфраструктури аграрного сектору, зокрема ринку капіталу та інституту іпотечного кредитування; диспаритет цін між продукцією сільського господарства та промисловості; не вигідні умови кредитування тощо.

В Україні сформувалась деформована інвестиційна модель – інвестиційний процес здійснюється за рахунок власних коштів підприємств і організацій, які не забезпечують реальні інвестиційні потреби. Високий рівень кредитних ставок комерційних банків обумовлює низький рівень кредитування аграрного сектору.

Щоправда, протягом останніх років збільшувався обсяг державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, який у 2014 р. становив 9,2 млрд. грн. проти 7,5 млрд грн. у 2013 р., 6,97 млрд грн. у 2012 р., 4,3 млрд грн. у 2011 р. [6]. Близько 74% сукупної державної підтримки сільського господарства у 2014 р. було спрямовано на підтримку виробництва продукції рослинництва, головним чином за рахунок податку на додану вартість. Водночас зауважимо, що державна підтримка аграрного сектору не має інвестиційного спрямування, оскільки переважна частка бюджетних коштів у сільському господарстві використовується на фінансування поточних витрат. Пряма державна інвестиційна підтримка сільського господарства є недостатньою, оскільки кошти державного бюджету становлять лише 2-3 % загального обсягу інвестицій у галузі [5, с.38].

У загальному обсязі залучених іноземних інвестицій в економіку України сільське господарство посідає також незначне місце – 1,3% у 2014 р. Залучення достатнього обсягу іноземних інвестицій стримує несприятливий інвестиційний клімат країни, зумовлений як нестабільною військово-політичною і макроекономічною ситуацією, так і високим рівнем корупції, тиском силових структур на реальний бізнес, непослідовною державною політикою, складністю податкової системи та ін.

Тому проблему залучення інвестицій в аграрну сферу сьогодні слід розглядати як одне з ключових питань при розробці економічної політики держави. При цьому особливу увагу необхідно звертати на раціональне використання ресурсів. Інвестиційне забезпечення аграрного сектору економіки потребує проведення послідовних і рішучих дій, спрямованих на реформування як економіки в цілому, так і аграрної сфери, з метою створення сприятливого інвестиційного середовища.

Таким чином, можливості і джерела інвестування в аграрний сектор України на даний час є обмеженими. А відсутність сучасних агротехнологій не дозволяє розкрити той величезний потенціал, яким володіє сільське господарство України. Проте, зважаючи на великі площі родючих земель, вдале географічне розташування, сприятливі природно-кліматичні умови, дешеві трудові ресурси, низьку вартість оренди, близькість до потужних зовнішніх ринків збуту тощо, аграрний сектор України залишається досить привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів сферою економіки, яка при постійних і систематичних інвестиційних вливаннях зможе забезпечити підвищення рівня виробництва та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Література

1. Аналіз економічного стану України (грудень 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4972952>
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. ЄБРР оцінив потреби українських селян у 40-80 мільярдів доларів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/news/2011/03/16/277310/view_print/
4. Капітальні інвестиції в Україні за 2014 рік. Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 43 с.
5. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І.Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – №9. – С.36-39.
6. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2014 рік. Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 84 с.

7. Сільське господарство України. Статистичний збірник. 2014 рік. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 379 с.

ХМЕЛЯРСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Приймачук Т.Ю.

к. е. н., с.н.с.

Сітнікова Т.Ю.

Проценко А.В.

Інститут сільського господарства Полісся НААН

Галузь хмелярства неодноразово переживала кризові періоди розвитку, проте перевага натурального хмелю, як незамінної сировини для виробництва високоякісного пива, завжди сприяла відновленню обсягів його виробництва саме на теренах України, ґрунтово-кліматичні умови якої сприятливі для вирощування саме цієї культури.

У середині 80-х років минулого століття Україна за площею насаджень (9,4 тис. га) і валовим збором шишок хмелю (8,0 тис. т) займала п'яте місце в світі після США, Німеччини, Китаю і Чехословаччини. Крім того, до 1991 року щорічно експортувалося понад 4000 т хмелю. На той час галузь хмелярства була найважливішою бюджетоутворюючою складовою агропромислового комплексу регіону Полісся України. Колишній досвід господарств-виробників хмелю свідчить про те, що продукція хмелярства була джерелом значних фінансових надходжень: займаючи лише 1,1-1,5% ріллі, грошові надходження від вирощування хмелю в структурі рослинницької продукції складала 50%, а в спеціалізованих господарствах – понад 90%.

Значної шкоди хмелярству нанесла антиалкогольна кампанія та аварія на Чорнобильській АЕС, після якої з господарського обігу було вилучено частину сільгоспугідь, забруднених радіонуклідами. З розпадом СРСР знову почався занепад галузі, знизилась урожайність хмелю та його якісні показники. У період 1985-1999 рр. площі під хмільниками в Україні зменшились майже у 8 разів (з 9359 га до 1204 га), а валове виробництво хмелю скоротилося майже у 18 разів (472 т проти 8466 т), врожайність знизилася з 10-12 ц/га до 3-4 ц/га. У 1998 р. виробництво хмелю було на рівні 1933 р. і становило 438 т, що забезпечило лише 20% внутрішніх потреб в хмелесировині. Україна опинилася на останньому місці у світі з вирощування цієї культури і була виключена з Міжнародного конгресу виробників хмелю.

Наприкінці 1998-1999 рр. нарешті українське законодавство виступило захисником національних хмелепідприємств від зовнішньої інтервенції. Було прийнято Закон України "Про збір на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства", а в червні 1999 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову "Про затвердження порядку справляння збору та використання коштів на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства".

Завдяки державній підтримці розпочався поступовий вихід вітчизняної галузі хмелярства з кризового стану. Упродовж 2004-2009 років хмелярство активно розвивалося та відновлювалося. Площі під хмелем за цей період не зазнали суттєвих змін (2004 р. – 1325,4 га, 2009 р. – 1345,6 га), тоді як валовий збір зріс у 2,3 рази (з 589,2 до 1342,8 т), що становило, в середньому, 25,6% щорічного приросту саме завдяки підвищенню врожайності (у 3 рази). У 2009 році хмелю в Україні було зібрано на рівні 1994 року, проте площі на той час становили 5359 га, а урожайність складала лише 2,5 ц/га.

Нині український хміль, якщо він повністю відповідає вітчизняному стандарту, цілком може задовольнити європейські вимоги. Адже діючий український стандарт ДСТУ, за яким якість кожного сорту оцінюється за притаманними окремо лише йому технологічними показниками вмісту α - та β -кислот, складом ефірної олії тощо, за своїми критеріями на порядок вимогливіший, ніж Регламент ЄС.

Вітчизняний пивний ринок довгий час надавав перевагу сировині хмелю виключно